

КАТЕГОРІАЛЬНІ ОЗНАКИ ДИСКУРСУ КОМУНІКАТИВНОЇ ПІДТРИМКИ

Багатофункціональність дискурсу та численні підходи до його розуміння призводять до відсутності загальноприйнятої класифікації категорій дискурсу в лінгвістиці. Існуючі класифікації тяжіють переважно до одного з протилежних полюсів онтологічної природи дискурсу: категорії дискурсу як тексту-результату та категорії дискурсу як процесу.

Загалом, існуючі класифікації опираються на дослідницькі орієнтири науковців дискурс-аналізу та обрані пріоритети у виборі параметрів побудови конкретного дискурсу.

В межах дослідження дискурсу комунікативної підтримки як окремого акту та як цілісної комунікативної діяльності увагу сфокусовано на мовленнєвій взаємодії адресанта і адресата, а не конкретному висловленні окремого суб'єкта. Продуцент підтримки опирається на спільну з реципієнтом денотативну ситуацію, враховуючи інтенції, емоції, оцінки обох комунікантів, комбінуючи при цьому висловлювання відповідно до текстових канонів змістової і структурної цілісності, закінченості, когезії і когерентності. Результатом такої організації дискурсу є текст як матеріальний результат комунікативної взаємодії. В досліджуваному дискурсі втілюється простір для діалогічної взаємодії у реальному часі, під час чого зі зміною комунікативних ролей учасники реалізують стратегії кооперативного спілкування відповідно до жанрового оформлення. Отже, дискурс комунікативної підтримки може бути описаний дискурс-детермінуючими різнорівневими категоріями.

Важливими диференційними дискурсивними ознаками вираження комунікативної підтримки є наявність учасників комунікативної взаємодії, інституційність / персоналізованість, діалогічність, кооперативна модель інтеракції, змістовність, контекстуальність та процесуальність.

У дискурсі комунікативної підтримки бінарна опозиція комунікантів “адресант::адресат” зумовлена загальною інтеракційною моделлю його функціонування, а саме взаємодією продуцента та реципієнта підтримки. Продуцент підтримки є основним носієм головної функції досліджуваного дискурсу, яка полягає у здійсненні впливу на психоемоційний стан чи поведінку адресата або їх корекцію з метою надання допомоги адресату в складній ситуації. З огляду на це, дискурс комунікативної підтримки направлений на досягнення перлокутивного ефекту. Адресант продукує висловлення, опираючись на свої знання про адресата: його соціальну роль, компетентність та інші прагмалінгвістичні фактори. Від адресата ж певною мірою залежить вибір адресантом мовних форм вираження комунікативної підтримки, успішність реалізації комунікативного наміру комунікантів та характер перлокутивного ефекту.

Вузьке спеціалізоване направлення середовища, в якому розгортається професійний підтип досліджуваного дискурсу, надає йому ознак формальності, які зумовлюють його інституційність. Ознакою непрофесійного дискурсу комунікативної підтримки є його функціонування у побутових та інших неформальних ситуаціях, які демонструють переважно кооперативну взаємодію учасників та відповідають умовам реалізації комунікативної підтримки. Специфіка побутових комунікативних ситуацій, де учасники взаємодіють у особистісно-зорієнтованому просторі, зумовлює персоналізованість непрофесійного дискурсу комунікативної підтримки.

Дискурс комунікативної підтримки будується у процесі мовленнєвої взаємодії орієнтовно конкретної соціально-детермінованої особистості зі своїм статусом та роллю, тому діалог є типовою формою його мовленнєвої реалізації. Попри чітку структуру “репліка-стимул” – “репліка-реакція” дискурс комунікативної підтримки відзначається низьким рівнем організованості. Реакція підтримки є спонтанною. Адресанту зазвичай не вдається підготуватися до комунікативної взаємодії, однак, він може спрогнозувати реакцію адресата у відповідь на свої репліки з урахуванням соціолінгвістичних та прагматичних передумов. Адекватне розуміння інтенцій співбесідниками та реагування на них є одним з організуючих моментів діалогічної взаємодії [1]. Здатність створювати перспективу респонсивного висловлення зумовлює адресність композиції дискурсу комунікативної підтримки, що, за твердженням М. М. Бахтіна [2: 306], є ознакою діалогічності. Репліка-підтримка завжди орієнтована на конкретного адресата, що вимагає від адресанта коректного вибору комунікативних стратегій в кожній окремій ситуації підтримки.

У діалоговій взаємодії відбувається обмін інтенціональними, змістовими значеннями, емоційними смислами та оцінками партнерів комунікації [3: 163], в результаті чого учасники, використовуючи стратегії і тактики, намагаються досягти бажаного перлокутивного ефекту власних висловлювань. Визнання кооперативності дискурсу комунікативної підтримки виходить з інтенціонального значення досліджуваного дискурсу, спрямованого на покращення психоемотивного стану одного з учасників мовленнєвої взаємодії.

З огляду на семантико-прагматичні характеристики інтенції комунікативної підтримки, змістовий план вираження досліджуваного дискурсу полягає у досягненні відповідної комунікативної цілі та формально визначається мовленнєвими актами згоди, схвалення, похвали, підбадьорювання, втішання, заохочення, співчуття тощо та реакцією реципієнта підтримки. Зміст дискурсу комунікативної підтримки формується як результат впливу на адресата відповідних мовних засобів.

Особливістю прагматичної організації досліджуваного дискурсу є необхідність контекстуально обумовленої інтерпретації висловлювання партнера по комунікації. Контекстуальність дискурсу комунікативної підтримки зумовлена сукупністю психологічних, культурних, соціологічних, лінгвістичних, екстралінгвістичних та інших прагматичних, ситуативних і

мовленнєвих передумов, які впливають на вибір учасниками комунікативних стратегій, тактик і ходів, що визначає загальний перебіг комунікативної взаємодії у ситуації комунікативної підтримки. Інтеграція *ситуативних компонентів, суб'єктного фактору, змістового аспекту* утворює комунікативну цілісність, дискурсивний контекст, який уможливорює адекватну передачу та інтерпретацію висловлених учасниками смислів у вигляді імплікатур, експлікатур, пресупозицій, перформативної інформації тощо.

Процесуальність як інтегральна властивість дискурсу комунікативної підтримки обумовлена спільною комунікативною діяльністю учасників. Діяльнісний характер дискурсу передбачає синхронність у здійсненні учасниками процесів породження висловлювань та їх сприйняття. Наявність таких динамічних характеристик як засоби реалізації діяльності (комунікативні стратегії і тактики), результат діяльності (висловлювання комунікативної підтримки), її виконавці та їх цілі (продуцент та реципієнт підтримки) підтверджують процесуальну ознаку досліджуваного дискурсу.

Таким чином, сукупність категоріальних ознак дискурсу комунікативної підтримки вказує на правомірність виокремлення вказаного дискурсу в лінгвістичній парадигмі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Зачесова И. А. Взаимопонимание и взаимоотношения собеседников в диалоге / И. А. Зачесова // Психолінгвістика. – 2008. – Вип. 1. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psling_2008_1_3.

2. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества / М. М. Бахтин – М. : Искусство, 1986. – 446 с.

3. Формановская Н. И. Речевое общение : коммуникативно-прагматический подход / Н. И. Формановская – М. : Изд-во “Русский язык”, 2002. – С. 14-210.